FELSEFE Sınıf-11

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU 18. YÜZYIL – 19. YÜZYIL FİLOZOFLARININ FELSEFİ GÖRÜŞLERİNİN ANALİZİ G. W. F. HEGEL

"Akılsal olan gerçek, gerçek olan akılsaldır." yargıları; Hegel felsefesinin özeti, kapsamı ve başlangıcıdır. Hegel, bütün varlıkların tek bir özden bir yasa dâhilinde var olduğunu söyler. "Tanrı", "Geist", "fikir", "akıl" veya "tin" kavramları **mutlak olanı** temsil eder. Düşünce gibi varlık da diyalektik olarak gelişen bir süreçtir. Varlık (evren), bir ilkenin, bir ilk-temelin kendisini açması, belli bir ereğe doğru gelişmesidir. Bütün var olanların, bütün varlık çeşitlerinin arkasında ve temelinde bulunan bu ilkeye Hegel, yerine göre, «ide», «akıl», ya da «tin» (Geist) der. Geist'in amacı, sonunda kendi kendisini bulması, kendisinin bilinç ve özgürlüğüne erişmesidir. Bu amaca doğru gelişmesinde diyalektiğin üçlü adımına uygun olarak üç basamaktan geçer.

Hegel'in bu düşüncesi «diyalektik idealizm»in bir örneğidir. Diyalektik idealizm; ide, düşünce, tinsel bir gerçeklik ya da Tanrısal iradenin maddi gerçeklikten, gerçeklikteki maddi varlık ya da nesnelerden mantıksal olarak önce geldiği tezini, tez, antitez ve sentezden oluşan diyalektik yöntemle ifade eden bir felsefe anlayışıdır.

Hegel'in bu diyalektik idealizm anlayışını Tinin Görüngübilimi adlı eserinden bir bölümle analiz edelim.

Diyalektik İdealizm

*«Çağımızın bir doğuş ve yeni bir döneme geçiş çağı olduğunu görmek zor değildir. **Tin**, şimdiye değin içinde var olduğu ve imgelediği dünya ile bozuşmuştur ve onu geçmişe gömme düşüncesini taşımaktadır. Artık kendi öz dönüşümünün emeği içindedir.*

«Hiç kuşkusuz o hiçbir zaman dinginlikte değildir, tersine her zaman ilerleyen devinimi kavramıştır. Ama nasıl çocukta uzun dingin bir beslenmeden sonraki ilk soluk, o salt nicel gelişimin dereceliğini kırıyorsa -nitel bir sıçrama ve çocuk doğmuştur- oluşumu içindeki tin de öyle yavaş ve usulca yeni şekline doğru olgunlaşır, önceki dünyasının yapısını parça parça çözer ve bunun sarsıntısı tek tük belirtilerde sezilir; kurulu düzende yayılan kayıtsızlık ve can sıkıntısı, bir bilinmeyenin belirsiz önsezisi, bunlar yaklaşan değişimin müjdeleridir. Bütünün yüzünü değiştirmeyen bu dereceli ufalanış bir gün doğumu ile kesilir ki bir şimşek gibi birdenbire yenidünyanın biçim ve yapısını aydınlatır.»

…

«Ama bu yeni dünya tıpkı yeni doğmuş bir çocuk gibi eksiksiz bir edimsellikten yoksundur ve bunu gözden kaçırmamak özsel önem taşır. İlk sahneye çıkış yalnızca dolaysızlığı ya da kavramıdır. Bir yapı temeli atıldığında nasıl bitmemişse bütünün erişilen kavramı da gene öyle bütünün kendisi değildir.»

«Bir meşeyi gövdesinin gücünde ve dallarının yayılımı ile yapraklanışının kütlesinde görmeyi isterken bize bunun yerine bir palamut tanesi gösterildiği zaman bundan pek hoşnut kalamayız.

Gene böyle bilim, bir tin dünyasının tacı, başlangıcında eksiksiz değildir. Yeni tinin başlangıcı çeşitli ekin biçimlerindeki yaygın bir devrimin ürünü, dolambaçlı ve çapraşık bir yolun ve o denli karışık çaba ve uğraşın ödülüdür.»

…

*«Gerçek bütündür. Bütün ise ancak kendi gelişimi yoluyla kendini tümleyen özdür. Saltık üzerine söylenmesi gereken onun özsel olarak sonuç olduğu, gerçekte ne ise ancak erekte o olduğudur ve doğası edimsel, özne ve kendisinin kendiliğinden **oluş süreci** olmak işte bunda yatar. Saltığın özde bir sonuç olarak kavranması gerektiği ne denli çelişkili görünse de biraz düşünüp taşınmak bu çelişki görünüşünü doğru bir yere oturtmaya yetecektir.»*

Hegel, Tinin Görüngübilimi

Metinde koyu renk yazılmış kavramlar

Tin: Hegel'e göre bütün varlıkların temelinde bir ilke vardır. Varlık bu ilk ilkenin kendini açması belli bir amaca doğru gelişmesidir. Hegel bu varlığa, yerine göre 'geist', 'tin', 'akıl' der. Bu ilke maddi değil manevi yapıdadır.

Oluş Süreci: 'Tin' başlangıçta 'kendi kendine'dir, olanaklarla doludur. Kendini tanımamış olanaklarını gerçekleştirmemiştir. Kendisine bir gerçeklik kazandırmak için kendisini açar ve ilk aşamada 'doğa'da gerçekleşir. Ancak 'doğa' 'tin' ile aynı şey değildir, 'tin'in tam tersidir, maddidir. 'Tin' bu aşamada kendine yabancılaşmıştır, kendini bulmak için bu kez kendini 'toplum'da açar. Bu süreç diyalektik süreçtir. Varlığın oluşum sürecidir.

Diyalektik Süreç

Diyalektik oluş süreci, 'tin (tez) – doğa (anti tez) – toplum (sentez)' üçlüsünden ibaret değildir. Diyalektik süreç süreklidir. Her 'sentez' yeni bir 'tez'dir, her basamağın içinde birçok üçlü hareket vardır. Her varlık içinde bir potansiyel taşır ve bu potansiyel diyalektik bir döngü ile ortaya çıkar. Tohumun içinde meyve potansiyeli vardır, potansiyelini gerçekleştirmek için kendini çiçek olarak açar, tohum ile çiçeğin sentezi olarak meyve ortaya çıkar.

Metinde altı çizili bölümde vurgulanmak istenen düşünce

18. 19. yüzyıl Batı'da aydınlanmanın yaşandığı dönemdir. Bu çağ 'akıl çağı' olarak da adlandırılır. Kant bu çağ için 'insanın ergin olmayış durumundan kurtulma ve aklını kullanma cesaretini gösterme çağıdır' der. Hegel ise 'tin'in özüne dönme çabasının yaşandığı dönem olarak açıklar.

Hegel'e göre, 'Objektif istenç' toplumun ortak aklı olarak düşünülebilir. Davranışlarını bu akla göre belirleyen birey, aynı zamanda ahlaklı eylemlerde de bulunmuş olur. Objektif ahlakın tam olarak gelişebilmesi ancak devlet ile mümkündür. Devlette bireysel istenç ile ortak istenç uyum içerisindedir. Dolayısıyla devlet, akla uygun bir varlıktır. 'Tin'in kendisini bulabileceği en üst nokta devlet içerisinde gerçekleşecek din, sanat ve felsefe alanlarıdır. Ancak her bireyde bu uyum aynı şekilde sağlanamayacağı gibi her devlette de aynı uyum sağlanamayabilir. Devlet, 'objektif istenci' gerçekleştirmekten uzaksa 'tin' kendine yabancılaşır.

Metinden hareketle Hegel'in diyalektik anlayışı ve onun kendi felsefesinde gerçeğe verdiği rol

Hegel felsefesinde 'tin'in gelişmesindeki üç evrede yapıca birbirinden farklı üç varlık alanı meydana gelir.

İlk varlık alanı 'ideal objelerin' alanıdır. Hegel ideal objeleri yani sayı ve kavramları insan düşüncesinden bağımsız bir varlık alanı olarak ele alır. Sayılar ve kavramlar uzay ve zaman içinde yer almayan öncesiz ve sonrasız varlıklardır. Hep kendileriyle özdeştirler, değişmezler. '3' '3'tür, 'sayı' 'sayı'dır, 'varlık' 'varlık'tır. 'Geist'ın (tin, ide) **ikinci evresinde meydana gelen ikinci varlık alanı 'doğa'dır.** Doğa, ideal objeler gibi hep kendisiyle aynı kalan varlıkların alanı değildir. Doğa, oluş ve değişimin yaşandığı alandır. Bu aşamada 'tin' kendi özünden uzaklaşmıştır, bilinçsizdir, özgürlükten yoksundur. 'Tin'in diyalektik hareketinin amacı kendini gerçekleştirmektir. Doğa durumunda kendine yabancılaşan 'tin' **üçüncü aşamada kendi özüne dönmek için 'insanın dünyasına, kültürün dünyasına' ulaşır.** Doğa aşamasında uzay ve zamana bağlı olan 'tin' bu aşamada özgürlüğüne kavuşur. İnsan beden olarak uzay ve zamana bağlıdır. Ancak bilinç olarak uzay ve zamana bağlı değildir. Uzay ve zaman insanın bilincindedir. İnsanın yaşantıları sürekli değişse de insan kendisini hep 'aynı ben' olarak bilir. 'Tin'in tam olarak kendini bulması, özgürlüğüne ulaşması tek insanda değil de insan topluluklarının yarattığı kültürde gerçekleşir. Sanat, felsefe ve din 'tin'in gerçeklendiği en yüksek basamağı oluştururlar. Görüldüğü gibi Hegel, ideal objelerden doğaya, insana, kültüre kadar her türlü varlığı 'tin' ile açıklamaktadır. Bu düşüncesini şöyle özetler: **'Akli olan her şey gerçek, gerçek olan her şey aklidir.'**

SORULAR:

SORU 1:

Hegel'e göre deneye hiç başvurmadan sırf düşünce ile kesin bilgiye ulaşılabilir. Çünkü özne ile öznenin yöneldiği nesne aynı aklın değişik biçimleridir.

Hegel'in bu görüşünün temelinde aşağıdaki yargılardan hangisi bulunmaktadır?

A) Var olmak algılanmış olmaktır.

B) Düşünüyorum, o hâlde varım.

C) Duyumlardan geçmeyen bilgi akılda olamaz.

D) Tüm bilgimiz deneyle başlar, ancak deneyden doğmaz.

E) Akılsal olan her şey gerçek; gerçek olan her şey akılsaldır. **Cevap: E**

SORU 2:

Hegel, varlığın kendisini ''Geist'' (akıl/tin/ruh) olarak görür. Ona göre Geist aşama aşama; evren, insan, toplum; son olarak da sanat, din ve felsefeye dönüşür. Tez, antitez, sentez diyalektiği içerisinde gerçekleşen bu değişim ve dönüşüm süreçleri Geist'in yapısındaki, kendini bilmeye ve gerçekleştirmeye zorlayan çelişkiden kaynaklanır.

Bu parçadan hareketle Hegel'in varlık anlayışı hakkında aşağıdaki çıkarımlardan hangisi <u>yapılamaz</u>?

A) Varlık olmak ile akıl özdeştir.

B) Tarihsel her süreç Geist'in açılımıdır.

C) Çatışmalar varlığın yapısından kaynaklanır.

D) Bilimsellik, kendini bilmenin son aşamasıdır.

E) Her sentez aşaması kendi çelişkisini üretir.

Cevap: E